

Závěry Nejvyššího soudu ČSSR ze dne 19.12.1962, sp. zn. 1 Cp 277/62, ECLI:CZ:NS:1962:1.CP.277.1962.1

Číslo: 21/1963

Právní věta:

K výkladu čl. 7 směrnic ÚSVD č. 58/60 Věstníku ÚSVD a čl. II. odst. 2, 3 směrnic ÚSVD č. 47/61 Věstníku ÚSVD, o zvýšení účinnosti cenové tvorby a kontroly.

Soud: Nejvyšší soud ČSSR

Datum rozhodnutí: 19.12.1962

Spisová značka: 1 Cp 277/62

Číslo rozhodnutí: 21

Číslo sešitu: 2

Typ rozhodnutí: Závěry

Hesla: Cena

Předpisy: 141/1950 Sb. § 448

§ 457

§ 459

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Směrnice ÚSVD č. 58/60 Věstníku ÚSVD a směrnice ÚSVD č. 47/61 Věstníku ÚSVD byly vydány na základě zákonného zmocnění, obsaženého v § 28 odst. 2 zák. č. 53/1954 Sb. ¹⁾ (ve znění předpisů doplňujících a pozměňujících), v § 12 vyhl. č. 186/1959 Ú. l. ve znění vyhl. č. 229/1959 Ú. l. ²⁾ a v § 8 a 10 vl. nař. č. 60/1959 Sb. (srov. i čl. 2 odst. 11 stanov výrobních družstev).

Směrnice jsou závazné pro krajské svazy výrobních družstev podle § 47 odst. 10 zák. č. 53/1954 Sb. a pro výrobní družstva (§ 44 písm. a) cit. zák.); také členové výrobních družstev mají povinnost těmito směrnici se řídit (§ 9 odst. 2 písm. a) cit. zák.).

Podle čl. 7 směrnic 58/1960 Věstníku ÚSVD součástí opatření směřujících k odstranění nedostatků v cenové tvorbě je povinnost, aby byla u jednotlivě kalkulovaných zakázkových výrobků a oprav předem písemně oznámena zákazníkovi při přijímání zakázky nebo opravy cena podle předběžné kalkulace, a to včetně přísl. daně z obratu. Tam, kde není možno určit poměrně přesně cenu předem, musí být udána cena jako hrubý odhad a v textu zakázkového listu nebo opravenky musí být toto výslovně označeno. Takto oznámená cena včetně příslušné daně z obratu podle předběžné kalkulace, příp. hrubý odhad, nesmí být bez dohody se zákazníkem překročeny, naopak však musí být

zákazníkovi počítána cena nižší, jestliže výsledná kalkulace v přímých nákladech s použitím režijních přírážek vykáže cenu nižší.

Podle čl. II. odst. 2 a čl. II. odst. 3 směrnic č. 47/1961 Věstníku ÚSVD v objednávce uvedená a se zákazníkem dohodnutá cena zakázkově vyrobeného výrobku, může být překročena jen tehdy, jestliže vyjadřuje změnu výrobku vyžádanou zákazníkem, a je-li nová cena dohodnuta se zákazníkem. Se zákazníkem dohodnutá cena zakázkově vyrobeného výrobku musí být snížena na úroveň skutečných výrobních nákladů zvýšených o stanovenou procentní přírážku v případech, kdy cena výrobků není uvedena v podnikových cenících zakázkově vyráběných výrobků, vydaných podle rozhodnutí a pokynů Správy pro rozvoj místního hospodářství a Ústředního svazu výrobních družstev.

Jde tu tedy o doplnění a rozvedení základních zásad občanského zákoníka o smlouvě o dílo (analogicky jako v případě vyhl. MVO č. 125/1959 Ú. l., která v čl. 22 - 25, 37 - 39 rozvádí zásady ustanovení § 225 až 238, 450 obč. zák. a obsahuje tak podrobná ustanovení o reklamacích).

Podle cit. směrnic ÚSVD se vyžaduje v souladu s ust. § 459 obč. zák., aby objednateli byla předem oznámena výše odměny (§ 457 obč. zák.) a vyžádán jeho souhlas ke zvýšení této odměny, a nad rámec občanského zákoníka, avšak v souladu s vl. usnesením z 25. 4. 1962, č. 324 (částka 18 Sbírky směrnic pro národní výbory) ³⁾ se požaduje písemná forma dohody o výši odměny; pro změnu této dohody o výši odměny citované směrnice písemný souhlas výslovně sice nepožadují, vzhledem k tomu však, že jde o písemnou dohodu, musí se také každá její změna stát opět písemně, neboť je-li pro právní úkon předepsána písemná forma, musí i každá změna takto provedeného úkonu se stát ve stejné formě.

Nerespektování těchto ustanovení směrnic ze strany člena výrobního družstva je porušením členských povinností, spočívajícím v nedbalém výkonu práce (nesvědomitě stanovení potřebných úkonů a tím i ceny), resp. v provedení vícepráce bez náležité předchozí dohody se zákazníkem; jde tu tedy o zavinění na straně člena.

Pokud v důsledku tohoto zavinění, spočívajícího v porušení členských povinností z nedbalosti, vznikla družstvu škoda, která je v příčinné souvislosti se zaviněním člena, vzniká povinnost člena nahradit družstvu škodu takto vzniklou podle § 2, § 6 zák. č. 71/1958 Sb. (srov. směrnice pléna NS uveř. pod č. 64/1961 Sbírky rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR, podle nichž zák. č. 71/1958 Sb. se vztahuje i na členy výrobních družstev; srov. i směrnice ÚSVD ze 17. 12. 1958, uveř. pod poř. č. 179 Věstníku ÚSVD).

Při řešení otázky, zda družstvu tímto zaviněním člena vznikla škoda, nutno vyjít z ust. § 459 obč. zák. Při provádění opravářsko-údržbářské a zakázkové činnosti výrobních družstev je výše odměny stanovena jen předběžnou kalkulací, resp. hrubým odhadem ceny (vyznačeným v textu zakázkového listu nebo opravenky). Jde tu tedy o zadání díla podle rozpočtu, jehož závažnost a úplnost nebyla zaručena (§ 459 obč. zák.) a kdy tedy družstvo rozpočítalo sice práce ke zhotovení díla potřebné, ale nepřevzalo záruku za to, že k vykonání díla nebylo potřebné další práce (nezaručilo se za úplnost rozpočtu), ani za to, že rozpočtové práce nebudou větší než nákladnější (nezaručilo se za závažnost).

Rozpočtem v technickém smyslu se rozumí specifikované, a tedy zpravidla písemné vypočtení nákladů, jichž si bude zhotovení díla vyžadovat, a to podle technických a hospodářských hledisek na potřebné práce podle tarifu a na hmoty podle druhu, počtu, množství, atd. podle stanovených cen (srov. Kozlov - Pervušin: Stručný ekonomický slovník). Od tohoto rozpočtu je nutno rozlišovat tzv. převzetí díla za úhrnnou částku (tzv. rozpočet s limitovanou odměnou). Rozdíl spočívá v tom, že se zde nepředpokládá specifikace. Na oba tyto případy se vztahuje ust. § 459 odst. 2 obč. zák. (srov. Luby: Učebnice občanského a rodinného práva). V obou těchto případech ztrácí podle výslovného ust. § 459 obč. zák. družstvo nárok na náhradu za práci převyšující rozpočet, resp. limit, když

předem neupozornilo objednatele, že je nutno rozpočet nebo limit značně překročit (objednatel má ovšem také možnost od smlouvy odstoupit, musí však dát přiměřenou náhradu za vykonanou práci a vzniklé náklady). O značné překročení rozpočtu, resp. limitu pak jde tehdy, když byla překročena přiměřená cenová odchylka (podle usancí je přiměřená cenová odchylka do výše 10 - 20 procent správné ceny; zvýšení nad tuto mez je proto třeba pokládat za zvýšení značné). Jde tu tedy o situaci rozdílnou od té, kdy se ukáže nevyhnutelným rozpočet, resp. limit překročit, nikoliv však ve značné míře, a kdy objednatel nemůže od smlouvy z tohoto důvodu odstoupit; svým smluvním povinností, pokud jde o odměnu, musí dostát a mimo to musí dát náhradu za práce převyšující rozpočet.

Nesplnil-li tedy člen družstva svoji povinnost předem oznámit objednateli překročení rozpočtu, resp. limitu, ztratilo družstvo nárok na náhradu za práci převyšující rozpočet, resp. limit (§ 459 věta druhá obč. zák.), a tím mu vznikla škoda ve smyslu zák. č. 71/1958 Sb., tedy skutečná škoda ve smyslu § 6 odst. 1 a § 8 věta první a druhá cit. zák., tj. došlo ke zmenšení majetku podniku (srov. důvodovou zprávu k § § 6 až 10 cit. zák.).

Tato škoda však nevzniká v případě, že člen družstva nedodržel jen písemnou formu tohoto oznámení podle cit. směrnic ÚSVD. Ustanovení směrnic ÚSVD o písemné formě oznámení je sice závazným předpisem ve vztahu mezi členem družstva a výrobním družstvem a při nerespektování tohoto ustanovení dochází k porušení členských povinností ze strany člena výrobního družstva, nedodržení této písemné formy samo o sobě však neznamená zásadně neplatnost jednání mezi družstvem a objednatelem a družstvo neztrácí nárok na náhradu za práce převyšující rozpočet, resp. limit, když člen družstva objednateli překročení rozpočtu, resp. limitu oznámil, aniž ovšem dodržel písemnou formu. K neplatnosti by tu došlo jen v tom výjimečném případě, kdyby si kontrahenti smlouvy o dílo, tedy výrobní družstvo a zákazník, v rámci ust. § 42 obč. zák. výslovně vymínili písemnou formu, která jinak k platnosti smlouvy o dílo ani k platnosti oznámení překročení rozpočtu, resp. limitu občanským zákoníkem není předepsána.

Směrnice ÚSVD samy však neváží objednatele díla, jehož vztah k tomu, komu dílo bylo zadáno, se řídí ustanoveními občanského zákoníka (§ § 448 a násl.). Proto také nedodržení písemné formy oznámení o překročení rozpočtu, resp. limitu, nemá zásadně za následek ztrátu nároku na náhradu za práce rozpočet převyšující, když tato zvláštní forma není ustanovením § 459 obč. zák. výslovně stanovena.

Z ustanovení § 459 obč. zák. plyne, že souhlas objednatele s překročením rozpočtu, resp. limitu, je předchozí. V praxi se však někdy stává, že objednatel, který nebyl vyrozuměn ve smyslu § 459 obč. zák. o nutnosti překročení rozpočtu, resp. limitu, dal souhlas dodatečně, ať již výslovně nebo *per facta concludentia*, tím, že zaplatil družstvem požadovanou částku za zakázku nebo za opravu, ačkoliv fakturovaná cena převyšuje cenu původně dohodnutou, avšak členem družstva zákazníkovi špatně odhadnutou anebo zvýšenou proto, že zákazník dodatečně rozšířil objednávku. Objednatel by ovšem mohl požadovat na družstvu vrácení náhrady za práce, převyšující rozpočet, resp. limit, když družstvo nároku na tuto náhradu pozbylo ve smyslu ust. § 459, věty druhé obč. zák.; šlo by tu ze strany objednatele o plnění bez právního důvodu a objednatel by mohl náhradu za práce převyšující rozpočet, resp. limit požadovat z titulu bezdůvodného obohacení podle § 360 a násl. Pokud by však zaplatil plnou částku družstvem požadovanou, tedy i náhradu za práce převyšující rozpočet, resp. limit a vrácení této náhrady za práce rozpočet, resp. limit převyšující by nepožadoval zpět, pak by nevznikla družstvu škoda a nemohlo by proto uplatnit regresní nárok podle § § 2 a 6 zák. č. 71/1958 Sb. proti svému členu.

V praxi někdy dochází k tomu, že manželka objednatele sama dodatečně ústně souhlasí se změnami nebo s rozšířením objednávky, resp. zakázky, aniž by k tomu měla plnou moc manžela. V těchto případech lze hovořit o platném souhlasu objednatele ve smyslu § 459 obč. zák. jen v těch případech, kdy jde o obvyklé záležitosti ve smyslu ust. § 20 zák. o právu rodinném. Obvyklými záležitostmi jsou

pak ty, které se obvykle, to je pravidelně a podle zkušenosti běžně přihází. Jde tu např. o nákup nebo doplnění nutných zásob, bytového zařízení a jiných věcí, bez kterých nelze potřeby domácnosti dobře uspokojovat. Obvyklou záležitostí je tady např. i nákup předmětů bytového zařízení a jiných věcí sloužících nutně a účelně jak členům rodiny, tak i určených k hladkému vedení domácnosti. Mezi takové obvyklé záležitosti náleží např. také provedení opravy poškozeného nábytku, provedení instalace nebo i nákupu nových, ale v domácnosti nutných majetkových kusů. Měřítkem je tu hospodářská úroveň rodiny, měřená podle výdělkových a majetkových poměrů obou manželů (srov. Komentář k zák. o právu rodinném). I proto tento případ platí jinak to, co bylo řečeno shora o písemné formě oznámení cit. směrnic ÚSVD a o dodatečném souhlasu objednatele.

V závěru je třeba zdůraznit, že písemná forma, kterou ukládají citované směrnice, je především ochranou zákazníků před bezdůvodným, případně pro zákazníka finančně neúnosným nebo nevhodným rozšířením rozsahu práce, která byla objednána, a že je proto nutné, aby bylo členy výrobních družstev toto ustanovení směrnic důsledně dodržováno. Důsledné její dodržování klade ovšem vyšší nároky na odpovědnost vedoucích opravárenských středisek a je samozřejmým předpokladem i náležitá instruktáž ze strany vedení družstev o jejich povinnostech v cenové tvorbě. Tam, kde tyto předpoklady nebudou, a kde družstvo pověří přejímkou oprav a cenovou tvorbou osoby nezdatné, bude to mít ve vztahu k zavinění za škodu vliv na výši této náhrady podle § 3 odst. 2 zákona č. 71/1958 Sb.

1) Podle § 28 odst. 2 zák. č. 53/1954 Sb. podrobnosti o hospodaření družstev upravují kromě všeobecných předpisů ... také směrnice nadřízených družstevních organizací; do sféry hospodaření družstev patří ovšem také věci cenové.

2) Podle § 12 vyhl. č. 186/1959 Ú. l. ve znění vyhl. č. 229/1959 Ú. l. Ústřední svaz výrobních družstev stanoví v dohodě s min. financí a ostatními zúčastněnými ústředními orgány zejména velkoobchodní ceny nových výrobků, vyráběných těmi organizacemi, které jim přímo podléhají, a velkoobchodní a maloobchodní ceny vůbec (s výjimkou těch cen služeb, které stanoví Správa pro rozvoj místního hospodářství).

3) Podle oddílu IV. odst. 5 vl. usnesení z 25. 4. 1962, č. 324 se ukládá v souvislosti s dalšími opatřeními k zvýšení služeb, poskytovanými výrobními družstvy a podniky místního hospodářství: Zákazníky předem seznámit se způsobem, provedením, rozsahem a cenou prováděné opravy podle cenových předpisů; u složitějších oprav, kde nebude možno stanovit předem rozsah opravy, bude dohodnut se zákazníkem předběžný náklad na opravu. Ukáže-li se, že bude třeba překročit dohodnutý limit, vyžádat si souhlas zákazníka k provedení opravy vyšším nákladem. Důvodová zpráva k cit. vl. usn. (oddíl IV. odst. 5) se cenových předpisů a jimi předvídaného postupu přímo dovolává („... volí pro sebe nejvhodnější způsob opravy bez jejich souhlasu přesto, že je tato povinnost uložena cenovými předpisy“. „V případě, že by mělo dojít k překročení dohodnutého nákladu, je nutné vyžádat si předem souhlas zákazníka.“).